OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

11.12.2018

Eduskunnan hallintovaliokunta

HE 60/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttamisesta

Yleiset kommentit lakiehdotuksesta

Opetushallitus pitää lakiehdotuksen tavoitetta hyvänä ja kannatettavana. Digitaalisia palveluita tulee kehittää, mutta ehdotetun lain taloudelliset vaikutukset ovat kuitenkin mittavat ja siten sen vaikutus Opetushallituksen toimintaedellytyksiin suuri. Lain taloudellisten vaikutusten arviointi tuntuu alhaisilta, kun käytännössä kaikkia verkossa olevia viranomaissivustoja, palveluita ja oppimateriaaleja tulee lain vuoksi uudistaa sekä tarjota kokonaan uusia digitaalisia palveluita. Opetushallituksen mielestä vähälevikkiseltä oppimateriaalilta ei pitäisi vaatia täyttä saavutettavuutta. Saavutettavan oppimateriaalin tuottaminen on Celia Näkövammaisten kirjaston lakisääteinen tehtävä. (Laki näkövammaisten kirjastosta 638/1996).

1 luku: Yleiset säännökset

Opetushallitus pitää tärkeänä sitä, että 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa saavutettavuussääntelyn esitetään koskevan myös sähköisen tunnistamisen palveluita. Vain siten asiakkaan koko palvelupolku on mahdollista tehdä saavutettavaksi.

Opetushallitus toivoo kuitenkin, että lakiesityksen 2 §:n määritelmiin lisätään käsitteet intranet ja ekstranet, koska muuten 3 § esitetty rajaus lain soveltamisalaan ei ole yksiselitteinen. Määritelmien puutteesta seuraa epäselvyyttä myös 17 § 5 momentin siirtymäsäännösten tulkintaan. 17 § 5 momentissa viitataan myös määrittelemättömään käsitteeseen ”julkaisualusta”, johon siirtymäsäännös käytännössä sidotaan.

2 luku: Viranomaisten digitaalisten palvelujen järjestäminen yleisölle

Lakiesityksen 4 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi viranomaisten digitaalisten palvelujen saatavuudesta siten, että ”Viranomaisen on huolehdittava sen vastuulla olevien digitaalisten palvelujen saatavuudesta. Digitaalisten palvelujen käyttökatkot on ajoitettava ajankohtaan, jolloin digitaalisten palvelujen käyttö on vähäistä ja niistä on tiedotettava ennalta. Viranomaisen on julkaistava käyttökatkon ajaksi ohjeet, miten jokainen saa asiansa hoidetuksi vaihtoehtoisella tavalla.”

Opetushallitus haluaa muistuttaa, että palveluiden saatavuudesta on sovittu viranomaisten ja ICT-toimittajien välisissä sopimuksissa, jotka on solmittu esimerkiksi JIT2015-ehtojen mukaisesti ja niissä viitattu JHS 174 ICT-palvelujen palvelutasoluokituksiin. Nykyisten digitaalisten palvelujen voimassa olevien sopimusten mukaan käyttökatkoja voidaan kustannussyistäkin ajoittaa virka-ajalle ja tämä mahdollisuus tulisi jatkossakin olla. Toivomme että lakiin kirjattaisiin tai lain perusteluissa otettaisiin tarkemmin kantaa siihen, mitä tarkoitetaan ”ajankohdalla, jolloin digipalvelujen käyttö on vähäistä”.

Ehdotetun lain tarkoituksena on edistää laadukkaiden digitaalisten palveluiden saatavuutta. Mikäli lakiin listataan lain säätämishetken palveluita, ei oteta huomioon ICT-alan nopeaa kehitystä. Opetushallitus toivookin, että saavutettavuusdirektiivin kansallista toimeenpanoa edistävää lainsäädäntöä ei sidottaisi sähköisen asioinnin tukipalveluista annettuun lakiin, vaan jätettäisiin viranomaisen itsensä päätettäväksi se, miten kansalaiselle tuotetaan laadukkaat digitaaliset palvelut saavutettavasti ja kustannustehokkaasti. Jatkuvan kehittämisen varmistavat periaatteet ja yhdessä tekemisen mallit voi määritellä myös päivittyviin suosituksiin, joihin laissa viitattaisiin.

Opetushallitus toivoo lisäksi, että lakiin vielä tarkennetaan ”oikeusvaikutuksen” määritelmää. Mikä on riittävä oikeusvaikutus, joka oikeuttaa viranomaisen tunnistamaan asiakkaan? Onko sellainen esimerkiksi omien rekisteritietojen katselu? Opetushallitus toimii rekisterinpitäjänä Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) mainitussa valtakunnallisessa rekisterissä. Tiedot eivät ole viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (21.5.1999/621) mukaan salassapidettäviä. 3 luku: Digitaalisten palvelujen saavutettavuus Opetushallitus pitää kannatettavana sitä, että ehdotetussa laissa viitataan lain ulkopuoliseen, ylläpidettyyn standardiin kuten 7§:ssä on tehty. Näin varmistetaan paremmin nopeasti kehittyvän alan lainsäädännön ajantasaisuus.

3. Kommentit vaikutusten arviointiin

Opetushallituksen arvion mukaan kustannusvaikutukset tulevat olemaan esityksessä arvioitua huomattavasti korkeammat. Mikäli laki tulee siirtymäsäännöksineen voimaan esitetyssä muodossa, Opetushallituksesta annetun lain (29.6.2016/564) 2§:ssä säädettyjen tehtävien hoitamiseksi kehitetyt digitaaliset palvelut tietovarantojen ja -rekisterien ylläpitokäyttöliittymineen vaativat laajoja uudistuksia ja niiden kustannusvaikutukset ovat mittavat.

Asiantuntijat

pääjohtaja	Olli-Pekka Heinonen
kehittämispäällikkö	Joonas Mäkinen